

PIIMATOOTMISE TASUVUS EESTI PEREFARMIDES JA ETTEVÖTETES

O. Saveli, H. Peterson, H. Kiiman, A. Visberg, M. Voore, V. Vilson, V. Linnamägi

Lopsakas rohukasv ja mereline kliima on loonud eeldused Eestis edukaks piimakarja pidamiseks. Mitmete aastakümnete vältel olid piim ja piimasaadused tähtsaks ekspordiartikliks. Piimatoodangu hulgaltselt ühe elaniku kohta oli Eesti maailmas esimeste seas. Seega on piimatootmisel Eestis ajalooliselt kuulsusrikas minevik.

Viimastel aastatel on lehmade arv ja piima kogutoodang Eestis järsult vähenenud. 1993. aastal oli lehmade arv 253 400, 1996. a. 185 400, 1997. a. 167 700, 1998. a. 158 600, 1999. a. 138 400 ja 2000. a. 130 700. Lehmade arv on vähenenud 7 aasta jooksul ligi 2 korda. Samaväärselt on piima kogutoodang vähenenud 11 aasta jooksul. Kui 1989. a. oli piima kogutoodang Eestis 1 277 000 tonni, siis 2000. aastal vaid 628 700 tonni. Piimatoodang aastalehma kohta on teinud läbi languse. Kui 1989. aastal oli vastav näitaja 4230 kg, siis majanduskeskkonnas toimunud muutuste tõttu langes piimatoodang aastalehma kohta 1993. aastal 3322 kilogrammini. 1989. aasta kõrgeim tase ületati 1998. aastal (4456 kg), millele järgnes tagasimineku kontrollimatu vabaturu tingimustes 1999. aastal (4171 kg). Seni suurim piimatoodang aastalehmalt Eestis saadi 2000. aastal – 4658 kg. Tegelikult võiks lehmade produktiivsus ületada kindlasti 5000 kg piiri.

Statistikaametist saadud andmete põhjal oli 2000. aasta keskmine piima varumishind 2719 kr./t ehk 835 krooni enam kui 1999. aastal (1884 kr./t).

Veisekasvatusega tegelevatele põllumajandusettevõtetele on piim peamine tuluallikas, seepärast peab piima müügihind katma tehtud kulutused ja andma kasumit, et võimaldada tootjal inimväärselt elada, tehnoloogiat uuendada ja tootmist laiendada.

Eestis puudub ühtne pidevalt uuendatav andmebaas piima tootmiskulude taseme ja struktuuri kohta. On üksikud välisekspertide prognostilised seisukohad, 72 testettevõtte aastaandmed Jänedal (Kõiv, 2000) ja EPMÜ Loomakasvatusteaduste instituudi poolt läbi viidud kolme küsitluse andmed (Saveli, 1997; Saveli, Jänes, 1999; Saveli jt., 2000). Need andmed võimaldavad teha teatud järeldusi, kuid pole piisavad piimatootjate järjepideval nõustamisel tootmiskulude kokkuvõtteks.

Piimalehma kasvatamise otsetoetuste taotlemisel kuuluvad deklareerimisele ka tootmisega seotud kulud eelmisel majandusaastal. Järelikult, nende taotluste andmete oskuslik kasutamine peaks võimaldama luua ühtse andmebaasi ja tagama piisava analüüsimaterjali olemasolu. Probleemiks piimatootjate poolt esitatud kuluandmete võrdlemisel on asjaolu, et 2/3 piimatootjatest on kassapõhist arvestust kasutavad füüsilisest isikust ettevõtjad. Kassapõhiselt esitatud andmeid ei ole aga korrigeerimata võimalik võrrelda tekkepõhist arvestust pidavate piimatootjate andmetega. Praegu fikseeritakse jõudluskontrollis üle 70% piimakarjade piimajõudluse andmed, vajalik oleks koondada ka majandustegevuse andmed.

Antud uurimistöö eesmärgiks seati piima tootmisega seotud kulude ning tootmise tasuvuse selgitamine eri ettevõtlike vormides ning erineva suurusega piimafarmides.

Materjal ja meetodika

Käesoleva uuringu materjal pärineb kolmest allikast.

* Suurettevõtetest (n=11), kus karjas on 142...1974 lehma ja piimatoodang aastas 3628...7135 kg lehma kohta. Suurettevõtted esitasid andmed piimatootmise ja noorkarja kasvatamise kulude kohta uuringu läbiviijate poolt väljatöötatud aruandevormil, kusjuures andmete saajad pidid tagama andmete esitaja anonüümsuse.

* Jänedal Õppe- ja Nõuandekeskusest, mille andmebaasi on testettevõtete andmed kogutud Euroopa Liidu FADN-projekti raames. Piimatootmistalude (146) andmed kopeeriti EPMÜ LKI aretusosakonna andmebaasi. Põhiliste piimatootmisega seotud kulude jaotamine või koondamine toimus analoogselt suurettevõtete raamatupidamisandmete analüüsiga.

* Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Keskusest (PRIK). Uurimistöös kasutati laekunud piimalehma kasvatamise otsetoetuste deklaratsioonide andmeid ettevõtjate asukohta teadmata. PRIK-ile esitas piimalehma kasvatamise otsetoetuste taotluse 2797 piimatootjat (tabel 1), kellest ainult veisekasvatusega tegelejaid oli 1414 (1. rühm), veise- ja vähesel määral sea-, lamba- või munakanakasvatusega tegelejaid oli 1209 (2. rühm), nii veise- ja sea-, lamba- või munakanakasvatusega tegelejaid oli 174 (3. rühm). Kuni 4 lehma pidajaid oli taotluse esitanute hulgas 754, nende piimatootjate andmeid analüüsil ei kasutatud.

Tabel 1. Piimakarjapidajate jaotus karja suuruse ja teiste loomade olemasolu järgi
Table 1. Distribution of dairy cattle keepers by the herd size and keeping the other kind of livestock

Grupp <i>Bank</i>	Lehmi <i>Cows</i>	1. rühm <i>1st group</i>	2. rühm <i>2nd group</i>	3. rühm <i>3rd group</i>	Kokku <i>Total</i>
1.	1...4	295	451	8	754
		10,6	16,1	0,3	26,9
		39,1	59,8	1,1	100,0
2.	5...10	442	509	36	987
		15,8	18,2	1,3	35,3
		44,7	51,6	3,7	100,0
3.	11...25	318	205	38	561
		11,4	7,3	1,4	20,1
		56,7	36,5	6,8	100,0
4.	26...50	82	25	17	124
		2,9	0,9	0,6	4,4
		66,0	20,2	13,8	100,0
5.	51...100	93	4	8	105
		3,3	0,1	0,3	3,8
		88,6	3,8	7,6	100,0
6.	üle 100 <i>over 100</i>	184	15	67	266
		6,6	0,5	2,4	9,5
		69,2	5,6	25,2	100,0
Kokku / <i>Total</i>		1414	1209	174	2797
Keskmine / <i>Mean</i>		50,5	43,2	6,2	100,00

Tabelis 1 on esitatud andmed piimakarjapidajate kohta, jaotatuna karja suuruse ning teiste loomade olemasolu järgi, tabelis esimene on sagedusarv, teine arv näitab suhtelist sagedust, kolmas reasagedust (s.t. annab vertikaalses reas kokku 100%).

Tulemused

Suurettevõtted

Piima tootmiseks 1999. aastal tehtud kulutusi analüüsiti 11 suuremast piima tootmisega tegelevast põllumajandusettevõttest laekunud küsitlusandmete alusel. Andmete analüüsi käigus selgitati sööda-, töötasu- (koos sotsiaalmaksuga), amortisatsiooni- ja jooksva remondi kulude osatähtsus kogukuludes.

Tabel 2. Kulude jaotus ettevõtetes (kr.)
Table 2. Distribution of the expenses in enterprises (EEK)

Kululiigid <i>Expense species</i>	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	Keskm <i>Mean</i>
Piima lehmal kg <i>Milk yield per cow</i>	4400	7135	6450	3628	6355	6401	6711	5990	5588	6938	5746	5940
Palk, sotsiaalmaks <i>Salary+social security c.</i>	0,51	0,48	0,56	0,30	0,48	0,49	0,54	0,47	0,41	0,42	0,27	0,45
Sööt / <i>Feed</i>	0,47	0,88	0,67	0,86	0,74	1,64	1,72	1,41	1,30	1,22	1,84	1,16
Kulum / <i>Depreciation</i>	0,06	0,17	0,23	0,18	0,08	0,08	0,09	0,10	0,05	0,04	0,00	0,10
Jooksev remont <i>Repairs expenses</i>	0,02	0,04	0,01	0,02	0,05	0,16	0,15	0,20	0,00	0,00	0,00	0,06
Muud kulud / <i>Other exp.</i>	0,69	0,00	0,00	0,54	0,24	0,04	0,03	0,02	0,58	0,64	0,24	0,28
Loomakasv.üldkulud <i>Animal husbandry overhead</i>	0,13	0,02	0,02	0,09	0,13	0,27	0,26	0,27	0,24	0,14	0,17	0,16
Ettevõtte üldkulud <i>Admin. and general exp.</i>	0,12	0,06	0,05	0,21	0,19	0,14	0,13	0,21	0,09	0,09	0,01	0,12
Piima omahind kr. <i>Milk cost price</i>	2,00	1,65	1,55	2,21	1,91	2,82	2,92	2,68	2,68	2,55	2,53	2,32

Seemenduse, ravimite, ostetud teenuste, elektri jms. kulused analüüsiti koondatuna (muud kulud). Küsitluslehele oli märgitud ka tootmise üldkulude ning ettevõtte üldkulude osa, mis uuritavas ettevõttes seostatakse piima tootmisega.

Analüüsi tulemustest selgus, et piimatootmise kuludest moodustasid söödakulud keskmiselt 49% (23...73%), palga- ja sotsiaalmaksukulud 21% (11...29%), amortisatsioonikulud 5% (0...15%), jooksva remondi kulud 2% (0...8%). Muude kulude osatähtsus oli keskmiselt 12% (0...35%). Esitatud andmetest selgus, et ühes piimatootmisega tegelevas ettevõttes puuduvad amortisatsioonikulud, seitsmes ettevõttes jäid need vahemikku 1,6...4%. Amortisatsioonikulu puudumine või selle väike osatähtsus võib viidata sellele, et ettevõttes kasutatav põhivara on täielikult amortiseerunud või suures osas amortiseerunud. See omakorda võib tähendada, et neis ettevõtetes tekib juba lähiajal vajadus suuremahuliste investeeringute järele. Amortisatsioonikulu puudumine võib aga viidata ka sellele, et piimatootjal endal puuduvad põhivarad, kasutatavad põhivarad on võetud kasutusrendile. Ettevõtte, kus amortisatsioonikulude osatähtsus jäi vahemikku 8,2...14,8%, võivad omada suuremas koguses või uuemaid põhivarasid.

Läbiviidud analüüs näitab seda, et 1999. aastal kehtinud piima varumishind oli kehtestatud tasemel, kus valdav osa ettevõtteid tootis piima, saades tootmisest kahjumit.

FADN-projekti testettevõtted

Jäteda piimatiübilised testettevõtted (E) on jagatud rühmadesse lehmade arvu järgi. See on vajalik võrdlemaks erinevate allikate andmeid omavahel. Selle põhjal on saadud viis rühma testettevõtteid:

I rühm – 5...10 lehma (19); II rühm – 11...25 lehma (61); III rühm – 26...50 lehma (26);
IV rühm – 51...100 lehma (8); V rühm – üle 100 lehma (32).

Tabel 3. Kulude struktuur testettevõtetes
Table 3. Structure of expenses in test-enterprises

Lehmade arv rühmas / No of cows in group	5–10		11–25		26–50		51–100		>100	
	%	kr./kg	%	kr./kg	%	kr./kg	%	kr./kg	%	kr./kg
Söödad / Feeds	47	1,40	52	1,37	48	1,04	45	1,63	43	1,50
Elekter, vesi / Electricity, water	3	0,10	3	0,08	4	0,09	5	0,18	6	0,22
Kütus / Fuel	13	0,38	10	0,27	13	0,28	7	0,27	7	0,26
Ostetud teenused / Purchased services	6	0,19	3	0,09	2	0,04	3	0,11	2	0,07
Masinate korrashoiu kulud Repairs expenses of machinery	6	0,17	6	0,16	6	0,12	4	0,15	5	0,16
Hoonete korrashoiu kulud Repairs expenses of buildings	2	0,06	2	0,05	1	0,03	1	0,05	1	0,02
Palk + sotsiaalmaks Salary+social security costs	2	0,05	4	0,11	6	0,13	21	0,76	27	0,95
Loomakasv. üldkulud Animal husbandry overhead	5	0,15	6	0,16	7	0,15	6	0,22	4	0,13
Ettevõtte üldhalduskulud Admin. and general expenses	6	0,17	6	0,15	5	0,10	3	0,11	2	0,08
Teised perioodikulud Other periodical expenses	10	0,31	8	0,22	8	0,17	4	0,13	3	0,10
KOKKU / TOTAL	100	2,97	100	2,64	100	2,17	100	3,60	100	3,48

Uurimistöökäigus analüüsiti piimatootmisega seotud kulused erinevatesse rühmadesse kuuluvates testettevõtetes. Kõige suuremad on kulutused söötadele teise rühma kuuluvates testettevõtetes (kogukuludest 52%) ja väiksemad testettevõtetes, mis kuuluvad viiendasse rühma (kogukuludest 43%).

Palga- ja sotsiaalmaksukulud olid suurimad testettevõtetes, kus loomade arv on suurim (viiendasse ja neljandasse rühma kuuluvad testettevõtted). Mida väiksem oli loomade arv testettevõttes, seda väiksemad on palga- ja sotsiaalmaksukulud. Väiksema karja omanikud kasutavad ilmselt minimaalselt palgatööjõudu, lehmade arvuga suureneb ka abitööjõu (palgatööliste) vajadus ning seega palga- ja sotsiaalmaksukulud. Objektive saamiseks tööjõukuludest piimatootmisel peaks olema arvesse võetud ja hinnatud ka väiksemates testettevõtetes tootjate ja nende perekonaliikmete tehtud töö. Kulutused kütusele olid 1999. aastal suuremad väiksematel tootjatel (kogukuludest 10...13%), kellel ilmselt puudub kütuse hulgiostmise võimalus. Söödakulud, palga- ja sotsiaalmaksukulud ning kütusekulud moodustavad kõikidest piimatootmisega seotud kuludest keskmiselt 70%.

Kogukuludest moodustavad kulutused masinate korrashoiule 4...6%, ostetud teenustele 6%, veele ja elektrile 3...6%. Tootmise tegelikust tulemist ülevaate saamiseks on arvesse võetud ka piimatootmisega seonduvad küllaltki suure osatähtsusega tootmis- ja üldhalduskulud ning muud perioodikulud (muud ärikulud, intressikulud jms.).

Tegelik tulem, mis näitab, et kõige odavam on piimatootmine III rühma kuuluvates testettevõtetes (karjas 26...50 lehma) ning kalleim IV rühma kuuluvates testettevõtetes (karjas 51...100 lehma), ei pruugi olla täiesti tõepärane. Tulemit ei saa täiesti tõepäraseks lugeda seetõttu, et testettevõtete andmeid ei ole võimalik siduda konkreetse ettevõtja/ettevõttega ning saadud andmetest ei selgu, kas testettevõttes on kasutusel kassapõhine või tekkepõhine arvestusprintsip. Analüüsi tulemused kinnitavad aga seda, et 1999. aastal kehtinud piima varumishind ei katnud piimatootjate tehtud kulutusi piima tootmiseks.

PRIK-i otsetoetuste deklaratsioonid

Deklaratsioonides esitatud andmete analüüsi tulemusena selgus, et mida suurem on kasutatav maa või lehmade arv karjas, seda suuremad on ettevõtte/ettevõtja kulud piimatootmiseks.

Tabel 4. Kulutused ühe liitri piima kohta (%)

Table 4. Milk production expenses per kg of milk (%)

Lehmade arv <i>Number of cows</i>	Alla 5 <i>Under 5</i>			5–10			11–25			26–50		
	1.	2.	keskm. <i>mean</i>	1.	2.	keskm. <i>mean</i>	1.	2.	keskm. <i>mean</i>	1.	2.	keskm. <i>mean</i>
Kululiigid <i>Species of expense</i>												
Söödad / <i>Feeds</i>	48,8	51,8	50,3	54,9	53,8	54,3	59,8	58,3	59,0	58,7	60,6	59,7
Veterinaarteenused <i>Veterinary services</i>	6,7	5,5	6,1	7,1	6,4	6,7	6,2	6,7	6,4	6,1	5,8	5,9
Elekter, vesi <i>Electricity, water</i>	5,8	5,1	5,5	5,3	5,5	5,4	5,2	5,3	5,3	6,5	5,7	6,1
Kütus / <i>Fuel</i>	3,9	4,5	4,2	4,6	4,7	4,6	4,4	4,7	4,6	3,7	4,1	3,9
Ostetud teenus <i>Purchased services</i>	7,7	6,1	6,9	6,4	5,5	5,9	4,4	5,9	5,1	3,4	3,2	3,3
Masinate remont <i>Repair of machinery</i>	4,4	3,2	3,8	3,2	3,4	3,3	3,0	3,2	3,1	2,5	2,6	2,6
Hooned / <i>Buildings</i>	14,4	8,0	11,2	7,0	8,3	7,6	6,1	6,7	6,4	5,8	3,7	4,8
Materjalid / <i>Materials</i>	3,4	3,7	3,5	4,8	6,3	5,6	5,2	5,0	5,1	4,6	7,2	5,9
Palk / <i>Salary</i>	5,0	12,1	8,5	6,8	6,3	6,6	5,7	4,2	5,0	8,6	7,0	7,8
Lehmade arv <i>Number of cows</i>	51–100			Üle 100 / <i>Over 100</i>			Keskmine / <i>Mean</i>					
	1.	2.	keskm. <i>mean</i>	1.	2.	keskm. <i>mean</i>	1.	2.	kokku <i>total</i>			
Kululiigid <i>Species of expense</i>												
Söödad / <i>Feeds</i>	61,9	60,1	61,0	62,8	61,0	61,9	57,8	57,6	57,7			
Veterinaarteenused <i>Veterinary services</i>	4,0	6,7	5,4	3,7	3,6	3,7	5,6	5,8	5,7			
Elekter, vesi <i>Electricity, water</i>	6,6	6,2	6,4	7,1	7,7	7,4	6,1	5,9	6,0			
Kütus / <i>Fuel</i>	3,3	3,1	3,2	2,7	2,9	2,8	3,8	4,0	3,9			
Ostetud teenused <i>Purchased services</i>	2,6	2,3	2,4	2,3	2,4	2,3	4,4	4,2	4,3			
Masinate remont <i>Repair expenses of machinery</i>	2,5	2,4	2,5	2,0	1,7	1,8	2,9	2,7	2,8			
Hooned / <i>Buildings</i>	3,3	0,9	2,1	2,4	2,2	2,3	6,5	5,0	5,8			
Materjalid / <i>Materials</i>	4,3	6,6	5,5	3,1	5,4	4,3	4,3	5,7	5,0			
Palk / <i>Salary</i>	11,5	11,7	11,6	14,0	13,2	13,6	8,6	9,1	8,9			

Piimatootmise kuludest olid suurima osatähtsusega söödakulud (48,8...68% kogukuludest). Söödakulud suurenevad teiste loomaliikide olemasolul. Loomaarstiteenuseid kasutasid rohkem ettevõtjad, kelle karjas oli kuni 10 lehma, ja ettevõtjad, kes tegelesid nii veisekasvatuse kui ka teiste loomaliikide kasvatamisega. Suurema loomade arvu juures kulud veterinaarteenustele vähenesid 7,1%-lt 3,7%-ni. Teiste loomaliikide olemasolul olid üle 100 lehma pidajatel kulud loomaarstiteenustele kõige väiksemad. Elektri- ja veekulud olid suuremad kuni 5 lehma pidajatel, need vähenesid 5–50 lehma pidajatel ning järsult suurenesid üle 50 lehma pidajatel. Kütusekulude osatähtsus piimatootmise kulude struktuuris oli ühtlasem, jäädes vahemikku 2,7–4,7%. Kütusekulu vähenes suurema loomade arvu puhul ja siis, kui peeti mitut loomaliiki. Kulud ostetud teenustele vähenesid 7,7%-lt (karjas kuni 5 lehma) 3%-ni ja isegi 1,3%-ni (karjas üle 100 lehma). Kulud masinate korrashoiuks vähenesid loomade arvu suurenedes. Hoonete korrashoiu kulud olid kõige suuremad, kui karjas oli kuni 5 lehma (14%), ja väiksemad, kui karjas oli üle 100 lehma (2,2%). Piimatootjatel, kelle karjas on loomade arv väiksem, olid kulud materjalide soetamiseks suuremad, palgakulud aga väiksemad.

Arutelu

Analüüsidest kolmest infoallikast saadud andmeid ning nende alusel selgitades piimatootmise tasuvust, võib öelda, et Eestis olemasolev andmebaas ei ole piisav põhjalikuks majandusanalüüsiks ning ettevõtjate nõustamiseks. Perefarmides ja väiketaludes (mittekäibemaksukohustuslane füüsilisest isikust ettevõtja) kasutatava kassapõhise arvestuse andmed ning ettevõtetes kasutatava tekkepõhise arvestuse andmed ei ole otseselt võrreldavad. Kassapõhiselt esitatud andmed on taandatud rahakäibe, esitatud andmeid on moonutatud ja kassapõhiselt väljatoodud tulu (kasum) tekkepõhiseks kasumiks korrigeerimiseta ei ole andmeid võimalik kasutada tootjahinna prognoosimisel.

Jääktulupõhise arvestuse kujundamisel on oluline muutuv- ja püsikulude eristamine. Muutuvkuludeks on kulud, mis suurenevad või vähenevad toodangu mahu muutudes. Piimatootmisel on niisugusteks kuludeks näiteks sööda-, allapanu-, seemendus-, ravimite, veterinaarteenuste, valgustus-, küttekulu jms. Püsikuludeks on kulud, mis toodangu mahu suurenemisel või vähenemisel jäävad üldjuhul muutumatuks. Piimatootmisel on nendeks lüpsikarjalauda kulum, kindlustuskulu, maamaksukulu, põhivarade hooldekulu, tootmise üldkulud.

Piimalehma otsetoetuste deklaratsioonides on kulude loetelus toodud vaid ostusõotade kulud. Kui piimatootmisel kasutatud omatoodetud söötade kulu ei arvesta piimatootja ise, vaid arvutab esitatud andmete alusel kõrvaline isik, võib tulemus olla moonutatud. Seetõttu on vajalik tootjal ise märkida deklaratsiooni omatoodetud sööda maksumus.

Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Amet (PRIA) võiks tulevikus olla keskus, kuhu on koondatud andmed piima, teravilja jt. põllumajandussaaduste tootmise kohta. Andmete analüüsi tulemused muutuksid täpsemaks, kui põllumajandustootja esitab andmed loomakasvatuse ja taimekasvatuse kulude kohta lahus.

Kolme andmebaasi andmete analüüsi alusel tehtud järeldused.

1. 1999. aastal oli varutava piima kokkuostuhind tasemel, mis ei võimaldanud piimatootjail katta isegi tootmisega seotud kulusid, sest mitmete sisendite (kerge kütteõli, diislikütus, bensiin, elekter jne.) hinnad tõusid ligi kaks korda.

2. Piima madala kokkuostuhinna tõttu ei ole piimatootjad suutelised muretsema uusi põhivarasid ja olemasolevate kasutuskõlbmatuks muutumisel peavad paljud tootmise lõpetama. Tähtsaks teguriks on EL-ga ühinemine, kui tootjad peavad viima tootmistingimused vastavusse euronõuetega.

3. Jäneda FADN-i projekti testettevõtete kulud ühe liitri piima tootmiseks olid vahemikus 2,20...3,60 krooni. Kulud on suurimad, kui karjas on 51...100 lehma, ja väikseimad, kui karjas on 26...50 lehma. Suurim varieeruvus on palga- ja sotsiaalmaksu- ning kütusekuludes. Sama tendentsi kinnitas PRIK-ist saadud andmete analüüs.

4. PRIK-i andmetel peeti enam kui 50% ettevõtetes, kus oli kuni 10 või üle 100 lehma, ka teisi loomi. 11...100 lehma pidajad olid üldiselt spetsialiseerunud ainult piimatootmisele.

5. Võrreldes Eesti andmeid Soome ja Saksamaa andmetega selgub, et Eestis on piima jaehinna struktuuris toorpiima hinna osatähtsus 10% väiksem ning töötlemis- ja kaubastamiskulude osatähtsus 10% võrra suurem. Järelikult on sama jaehinna juures võimalik Eestis maksta piimatootjale senisest kõrgemat hinda.

6. Piima jaemüügihinna jätkuval tõusul võib Eestis väheneda tööstusele müüdava piima kogus ning suurendada töötlemata piima otsemüük.

Ettepanekud

1. Pidevalt tuleks analüüsida piimatootmisega seotud kulutusi, et selgitada, kas piima müügihinna ja tootmishinna vahe on piisav, et katta perioodikulud ja teenida soovitud kasum.

2. Põllumajandusettevõtete majandamise nõustamiseks on vajalik pidevalt analüüsida tootmisega seotud kulusid. Analüüsi läbiviimiseks vajalik andmebaas võiks moodustuda otsetoetuste taotluste andmetest ning selle võiks koondada PRIA juurde. Otstarbekas oleks täiustada toetuste taotlusvormi eesmärgiga saada neist võimalikult täpsed erinevate tooteliikide viljelemisega seotud kulud.

3. Korrigeerimist vajavad piima varumishinna ja jõusööda ostuhinna suhe. Piima tootmiskuludes on söödakulude osatähtsus üle 50%, sellest omakorda 50% moodustavad jõusööda ostukulud. Kas ja kuidas probleem lahendatakse, sellest sõltub Eesti piimatootja konkurentsivõime Euroopa Liidus.

Kirjandus

EPKK infoleht Piimaturg. Nr. 10, lk. 6...10, 1999.

EPKK infoleht Piimaturg. Nr. 1, lk. 10, 2001.

Eesti Statistikaamet. Loomakasvatus 1999.

Kõiv, K. Eesti piimatootjad. Millised nad on? – Maamajandus, august 2000, lk. 8...10.

Põllumajandusministeerium. Ülevaade toiduainetööstuse majanduslikust ja tehnoloogilisest olukorrast. [<http://www.agri.ee/frames.html>]. 20. oktoober, 2000.

Saveli, O., Jänes, T. Piima omahind eri suurusega ettevõtetes. – APS-i toimetised, nr. 10, lk. 84...85, 1999.

Saveli, O., Jänes, T. Piimatootmise kulude struktuur. – APS-i toimetised, nr. 10, lk. 86...89, 1999.

Saveli, O., Kiiman, H., Veermäe, I. Piimatootmise tasuvus 1998. a. ankeetküsitluse alusel. – APS-i toimetised, nr. 12, lk. 71...74, 2000.

Saveli, O. Piimatootmise majanduslikkus Eestis. – Agraarteadus, nr. 2, lk. 151...155, 1997.

Teadustöö valmis EV Põllumajandusministeeriumi lepingu 64 finantseerimisel.

Profitableness of Milk Production in Estonian Family Farms and Enterprises

O. Saveli, H. Peterson, H. Kiiman, A. Visberg, M. Voore V. Vilson, V. Linnamägi

Summary

The objectives for this study were to determine the level and the structure of milk production expenses in different types of enterprises and dairy cattle farms. The material of investigation was collected from three sources: 1) 11 large scale enterprises milk production data collected on the basis of questionnaire, 2) 146 test-enterprise data were collected from Jäned and 3) 2797 milk production enterprises data were collected from Agricultural Registers and Information Centre. From these data it was concluded that in 1999 the expenses in 1 kilogram milk production were between 1.55...3.60. The expenses were supreme in enterprises with 51...100 cows and lower in enterprises of 26...50 cows in the herd. The remarkable variation in milk production expenses between enterprises was observed. The largest difference was in expense of salary and fuel. When the retail price of milk is continually rises, then the milk consumption will decreasing.

In conclusion, this study showed that to advice the agricultural enterprises' management, it is essential to form the data-base by Agricultural Registers and Information Centre. It is practical that there will be the application form to each single production branch. Then we can easily find the expenses done.